

Vabariigi Valitsuse määruse „Vabariigi Valitsuse 6. veebruari 2015. a määruse nr 16 „Riigieelarve seaduses kohaliku omavalitsuse üksustele määratud toetusfondi vahendite jaotamise ja kasutamise tingimused ja kord” muutmine” eelnõu seletuskiri

I. Sissejuhatus

1. Sisukokkuvõte

Eelnõuga täiendatakse toetusfondi määrust uue meetmega - vaimse tervise teenuse toetusega. Toetuse eesmärk on parandada psühhosotsiaalse ja psühholoogilise abi (koos ka *vaimse tervise teenuse*) kättesaadavust kohalikul tasandil.

2. Eelnõu ettevalmistaja

Määruse eelnõu koostas Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi (edaspidi *ReM*) kohaliku omavalitsuse finantsjuhtimise osakonna nõunik Andrus Jõgi (telefon 5885 1311, e-mail andrus.jogi@agri.ee). Juriidilise ekspertiisi tegi eelnõule REM kohalike omavalitsuste poliitika osakonna KOV õigusvaldkonna juht Martin Kulp (telefon 5885 1442, e-mail martin.kulp@agri.ee).

3. Märkused

Eelnõu on kooskõlas Eesti Vabariigi põhiseaduse ja teiste valdkonda reguleerivate õigusaktidega. Eelnõu ettevalmistamisel ei ole aluseks võetud teiste riikide õigusakte.

II. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Riigikogus vastu võetud sotsiaalhoolekande seaduse ja käibemaksuseaduse muutmise seaduse eelnõu (500 SE) kohaselt lisandub sotsiaalhoolekande seadusesse (edaspidi *SHS*) uus toetusmeede kohalikele omavalitsustele – vaimse tervise teenuse toetus.

Toetuse eesmärk on parandada psühhosotsiaalse ja psühholoogilise abi kättesaadavust kohalikul tasandil. Kui seni on kohalikel omavalitsustel tulnud vaimse tervise teenuste pakkumiseks raha riigilt taotleda, siis edaspidi on see igal aastal arvestatud toetusfondi. Vahendid jaotatakse kohalike omavalitsuste vahel proportsionaalselt elanike arvuga, arvestades et minimaalne toetus kohaliku omavalitsuse kohta on vähemalt 1/250 ja maksimaalne kuni 1/16 kogu toetuse mahust. See võimaldab ka väiksematel omavalitsustel pakkuda vajalikke vaimse tervise teenuseid. Püsivam rahastusmehhanism annab valdadele ja linnadele suurema autonoomia sobivate teenuste pakkumisel. Näiteks toetuse 2025. aasta eelarve on planeeritud selliselt, et toetuse summa jääb kohaliku omavalitsuse kohta vahemikku 6000 – 96 000 eurot. Eelarveaasta jooksul kasutamata jäetud summa kannab kohalik omavalitsus üle järgmisesse eelarveaastasse samal otstarbel kasutamiseks (riigieelarve seaduse § 52).

Vahendid on mõeldud vaimse tervise teenuse korraldamise rahastamiseks, et aidata parandada teenuste kättesaadavust. Kohalik omavalitsus võib toetust kasutada vaimse tervise teenuse, s.o psühhosotsiaalse ja psühholoogilise abi kättesaadavuse edendamiseks. Sellega on muu hulgas hõlmatud ka näiteks üldhooldusteenust saavad inimesed. Kuivõrd toetusfondist rahastamisel on tegemist omavalitsuse korraldatava abiga, hindab vald ja linn ise teenuste üldist vajadust ja

oma võimalusi (eelarve, teenusepakkujad piirkonnas) ning sõlmib koostööleppe teenusepakkujaga, kes osutab elanikele vaimse tervise teenuseid ette antud mahus.

Teenuse korraldamisel on kohalik omavalitsus seotud nõudega, et teenust saab pakkuda üksnes asjakohase ettevalmistusega isik. Psühholoogiline abi on vastava väljaõppega (psühholoogia bakalaureuse- või magistrikraadiga, kutsetunnistusega spetsialist) psühholoogi rakendatav inimesele või inimrühmale suunatud professionaalne tegevus. Psühhosotsiaalne abi on inimeste psühhosotsiaalset heaolu parandavad tegevused, mida pakuvad oma pädevuse piires selleks asjakohase ettevalmistuse saanud isikud. Asjakohaseks ettevalmistuseks loetakse piisavat hariduslikku ja kutsealast ettevalmistust, kui see loob eeldused professionaalseks ja kvaliteetseks teenuseosutamiseks. Teenust vahetult osutav isik on saanud ettevalmistuse (sh tasemeharidus, täiendkoolitus, praktika ehk töökogemus), mida saab eeldada vastava teenuse osutamise korral. Selle näiteks võib olla ka teenusepakkuja kehtiv kutsetunnistus seotud kutsealal. Töökogemuse hindamisel loetakse piisavaks töökogemus, mis loob eeldused vaimse tervise teenuse pakkumiseks iseseisvalt ja tulemuslikult, arvestades sihtrühma vajadusi ning tunda seejuures ära kutsealased piirid abi osutamisel.

Teenusepakkujad ei pea siiski olema tingimata kutsega või magistrikraadiga psühholoogid, vaid tegemist võib olla ka teiste toetavate teenuste (nt hingehoid, teraapiad, tugigrupid, kogemusnõustamine jm) pakkujatega, kellel on vastav ettevalmistus nende teenuste pakkumiseks. Täpsemalt kirjeldatakse soovituslikke nõudeid Sotsiaalministeeriumis 2024. aastal valmivas toetuse andmise juhendis, mis aitab muudatust tulemuslikumalt rakendada. Juhend on mõeldud kohalike omavalitsuste toetamiseks teenuste planeerimise protsessis.

Seniste taotlusvoorude raames on kohalikud omavalitsused pakkunud mitmesuguseid teenuseid, sealhulgas psühholoogilist nõustamist, pereteraapiat, perenõustamist, loovteraapiad (nt muusika-, kunsti-, liikumisteraapia), mänguteraapiat, kriisinõustamist ja hingehoidlikku nõustamist.

Kohalik omavalitsus peab teenuse osutamise alustamisel teavitama oma elanikke teenusest ja selle osutamise korraldusest kooskõlas SHS § 14 lõikega 2, kehtestades teenuse pakkumise tingimused ja korra. Eelnõuga ei nähta ette kohustust hinnata inimese individuaalset abivajadust ega teenust saama suunamist. Kohalik omavalitsus määrab peamised abivajavad sihtrühmad ja neile sobivad teenused ning planeerib need vastavalt, arvestades olemasolevaid ressursse (sihtrühmade suurus ja proportsioon, rahalised vahendid, teenusepakkujad piirkonnas jm). Kohalikul omavalitsusel on võimalik ise otsustada, millistel tingimustel hakkab inimene teenust saama – kas pöördub teenuse saamiseks otse teenusepakkuja poole või suunab teenust saama kohalik omavalitsus. Kui vald või linn ei ole isikut ise teenust saama suunanud, edastab teenuseosutaja vastavalt teenuse pakkumise lepingule kohalikule omavalitsusele info selle kohta, kellele on teenust pakutud.

SHS § 156 lõige 3¹⁰ piirab õigust kasutada toetusfondist vaimse tervise teenuse osutamiseks ette nähtud vahendeid sellisteks kuludeks, mida kohalik omavalitsus juba katab oma eelarvest. SHS § 156 lõikes 3⁹ sätestatud toetusfondi rahastus ei ole mõeldud näiteks vaimse tervise teenuse või psühholoogilise abi osutamiseks üldhariduskoolis, kutseõppeasutuses või koolieelses lasteasutuses tugispetsialisti tegevusena.

III. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu ei ole vastuolus Euroopa Liidu õigusaktidega.

IV. Määruse mõjud

Eelnõuga luuakse kohalikele omavalitsustele võimalus pakkuda oma elanikele vaimse tervise teenuseid ehk psühhosotsiaalset ja psühholoogilist abi. Muudatuse toel luuakse vaimse tervise kogukonnateenuste tasandil kas peamine või täiendav võimalus inimestele abi saamiseks.

V. Määruse rakendamisega seotud tegevused, vajalikud kulutused ja määruse rakendamise eeldatavad tulud

Määrusega kinnitatakse eelarvega toetusfondi määratud toetuste jaotuspõhimõtted ning see riigieelarvele seal selleks planeeritud vahenditega võrreldes täiendavaid kulusid kaasa ei too. 2025. aasta riigieelarve eelnõus on kavandatud vaimse tervise teenuse korraldamise toetuseks 1 542 000 eurot.

VI. Jõustumine

Eelnõu jõustub 2025. aasta 1. jaanuaril. Kuna tegemist on kohaliku omavalitsuse võimalusega rakendada iseseisvalt vaimse tervise teenuse pakkumist, on neil võimalik teenuse pakkumisega alustada ka hiljem ning sellest ei sõltu toetusfondist vahendite jaotamine.

VII. Eelnõu kooskõlastamine

Eelnõu esitatakse kooskõlastamiseks Eesti Linnade ja Valdade Liidule ning Sotsiaalministeeriumile.

25.11.2024